BELASTINGHERVORMING OP HISTORISCHEN GRONDSLAG.

Ontwikkeling en verband van de Rijks-, Provinciale- en Gemeentebelastingen in Nederland. Door Mr. M. W. F. TREUB, privatdocent te Amsterdam. Leiden, S. C. van Doesburgh, 1885.

De Senaat der Rijksuniversiteit te Utrecht heeft vóór enkele jaren eene prijsvraag uitgeschreven, luidende: „Wordt verlangd een historisch-critisch onderzoek naar het verband tusschen rijks-, provinciale-, en gemeentebelastingen in Nederland sedert 1795.” Een antwoord daarop ingezonden werd der bekroning met goud waardig gekeurd en strekte tot grondslag van het boekwerk waarvan de titel hierboven staat afgedrukt.

Vergelijkt men de bewoordingen der prijsvraag en den titel van het boek, dan springt een niet onbeduidend verschil in het oog. De Utrechtsche Senaat wenschte een onderzoek naar „het verband” tusschen de heffingen van Rijk, Provincie en Gemeente, m. a. w. een antwoord op de vraag: hoe is het gekomen dat de grenzen van het belastinggebied dezer verschillende corporaties zijn getrokken als thans het geval is? — is die regeling rationeel? — zoo neen, hoe kan daarin verbetering worden gebracht? De vermelding van het jaar 1795 gaf voorts te kennen dat de toestanden vóór dat kritieke tijdstip te zeer met de tegenwoordige verschilden om daaraan overwegenden invloed op den loop der zaken in den nieuweren tijd toe te kennen. Mr. Treub heeft echter zijne taak niet zoo beperkt opgevat en geeft ons, behalve een beknopt overzicht der geschiedenis van ons belastingwezen sedert de Unie van Utrecht, eene schets en kritiek van alle Rijks-, gewestelijke en plaatselijke heffingen, die er in ons land zijn, in de laatste eeuw geweest zijn of er zijns inziens nog moeten komen. Daaronder zijn ook begrepen indirecte belastingen, accijnzen, invoerrechten enz., ofschoon van een verband als in de prijsvraag

werd bedoeld alleen op het gebied der directe belastingen thans nog sprake kan zijn. De stof is inderdaad overweldigend en het ligt voor de hand dat zij te machtig is om in betrekkelijk korten tijd en een tamelijk klein bestek volmaakt grondig te worden behandeld. Wij hebben onlangs vernomen dat een Duitsch schrijver over het agrarisch erfrecht twaalf jaren heeft noodig gehad om zijn onderwerp meester te worden. Zou wel met veel minder tijd kunnen worden volstaan om de gebreken van ons algemeen en plaatselijk belastingstelsel te leeren kennen, en de middelen tot verbetering op te sporen?

Reeds alléén het kritische deel van Mr. Treub's arbeid omvat zoovele heterogene zaken dat daaromtrent eene zeer uitgebreide vóór-studie noodig is, niet alleen van eigen maar ook van vreemde belastingstelsels. Ik kan mij zeer goed begrijpen dat de schrijver iets volledig heeft willen leveren en zou er hem daarom ongaarne een verwijt van maken dat vele zaken meer zijn aangestipt dan behandeld. Dit is nu eenmaal de schaduwzijde van de meeste zoogenaamde volledige schemas, welke alleen vermeden kan worden door eene zóó grondige kennis, dat men zich omtrent alle onderdeelen tot argumenten van het eerste gehalte weet te beperken. Anders brengt men door die aanstipping de oplossing der vraagstukken zelve geen enkelen stap vooruit.

Het verdient daarom aanbeveling als jong schrijver, bij wien de vereischte veelomvattende kennis natuurlijk niet ondersteld mag worden, de grenzen eener studie wat enger te trekken. Bijv. op blz. 543 wordt aangedrongen op invoering van een Rijksaccijns op de tabak, een vraagstuk dat had kunnen blijven rusten, omdat het slechts in een zeer verwijderd verband staat tot hetgeen de schrijver in hoofdzaak diende te behandelen. „Dat deze belasting niet reeds lang weder is ingevoerd,” — zoo wordt beweerd, — „is vooral daaraan te wijten dat te veel waarde wordt gehecht aan het oordeel van tabakhandelaars, die zich natuurlijk met alle macht tegen zoodanige wederinvoering verzetten.” Deze uitspraak, die wel meer wordt vernomen, komt mij minder juist voor. Natuurlijk is de bedoelde belasting in strijd met het belang der tabakskoopers, maar daaruit volgt nog niet dat men aan hun oordeel geen waarde mag hechten. Het komt maar aan op de gronden waarop dat oordeel steunt en nu is het onloochenbaar dat zij, door hun kennis en ervaring in dien specialen tak, feiten en beschouwingen kunnen aanvoeren, waarmede de wetgever wél zal doen rekening te houden. Veel zonderlinger is hetgeen volgt op blz. 544 „Eenige wijziging

in den abnormalen toestand dat Nederland, doordien het in zijne vrijlating van den tabak alleen staat, de stapelplaats voor dat product is geworden, schijnt mij niet zulk een volksramp toe als gewoonlijk beweerd wordt. Bij zoodanige wijziging toch zouden kapitalen, die nu in den tabakshandel gebruikt worden, op voor de maatschappij nuttiger wijzen kunnen worden besteed." Welke waarde heeft deze, in elk geval zeer subjectieve bewering? Waarom is handel in tabak minder nuttig dan handel in vele andere artikelen? Waar blijven de gezonde beginselen van financieele- en zelfs van rechtspolitiek wanneer van staatswege, door fiscale maatregelen, een of andere, volstrekt niet onzedelijke tak van handel wordt belemmerd met de bedoeling om de daarin belegde kapitalen eene nuttiger (?) bestemming te verzekeren!

Hetzelfde geldt eenigszins van de aanbevolen belasting op vervoerbiljetten van personen op spoorwegen en stoombooten. Er is wel iets vóór te zeggen, maar toch ook heel wat tegen. Het reizen per spoor is hier reeds zeer duur in vergelijking met aangrenzende landen, waar men het juist in het algemeen belang acht de tarieven zoo laag mogelijk te houden. In elk geval zou deze belasting — al treft men de derde klasse lager — zeer ongelijkmatic drukken en daardoor veelal onbillijk werken. Eene vergelijking met de passage-gelden van 1805 kan niet geheel opgaan. Bij de invoering daarvan toch vervielen alle toll en belastingen, welke ten behoeve van den Lande op vervoer van goederen en passagiers waren gelegd en daarenboven ging men er weldra toe over om juist de vaartuigen, die uitsluitend dienst deden tot het overbrengen van passagiers van de belasting vrij te stellen (*). Toch is eene belasting op de spoorwegbiljetten ook m. i. alleszins rationeel, mits men haar niet toepasse op de laagste klasse. Het is dan niet zoozeer eene belasting op die biljetten, — waarvoor eigenlijk geen motief is, — als wel op het reizen in de eerste en tweede klasse, dus op eene uitgaaf van weelde. Het reizen op zich zelf is echter geene *matière impossible*. Eene uitbreiding tot de derde klasse zou ik daarom eene onverdedigbare belemmering van het verkeer achten, die op personen, welke voor hunne belangen dikwijls *moeten* reizen, buiten verhouding zwaar zoude drukken. Het zou inderdaad eene schrede achteruit zijn.

Mr. Treub heeft overigens omtrent de verbruiksbelastingen meestal zeer gezonde denkbeelden ontwikkeld. Hij wil behouden

(*) Treub, blz. 137.

de volgende accijnzen: 1° op het zout „daar deze niet zoo sterk drukt of de behoefte aan zout vindt zelfs bij de minder gegoeden, niettegenstaande den accijns, voldoende bevrediging”; 2° op de suiker „een algemeen gebruikt en toch niet strikt noodzakelijk levensmiddel”, waarvoor geen beter aequivalent van ruim 6 miljoen (thans zelfs 8 miljoen) zou zijn te vinden; 3° op den wijn en het gedistilleerd, beide liefst nog verhoogd, voor zoover de handelstractaten dit veroorloven.

Daarentegen wil hij den accijns op azijn, — althans dien op bierazijn, — laten vervallen, eene geringe opoffering voor de schatkist ten bate der minvermogenden. De bieraccijns zou gesplitst kunnen worden. Het binnenlandsch bier, — met uitzondering van het inlandsch Beiersch — behoort z. i. van de belasting geheel te worden ontheven. Het verlies voor de schatkist zou, zoo noodig, gevonden kunnen worden door eene verhooging van het invoerrecht op buitenlandsche bieren. „De toenemende consumtie dezer biersoorten door de gegoede burgerklasse schijnt mij er op te wijzen, dat tegen zoodanige verhooging geene onoverkomelijke bezwaren zouden zijn (*). Het is waar dat door deze combinatie de binnenlandsche gerstebierbrouwerijen tegen buitenlandsche concurrentie zouden worden beschermd. Dit bezwaar is echter niet zeer groot. Al verdient ook het vrijhandelstelsel in het algemeen ver de voorkeur boven beschermende rechten, toch is het ten hoogste verkeerd den regel zonder uitzondering te willen doorvoeren. Men offert zodoende 's lands belang aan eene theorie op.” Men ziet de schrijver is niet doctrinair en dat is, vooral op zijn leeftijd, eene groote verdienste. Wij zijn op den goeden weg als het jongere geslacht leert inzien dat vraagstukken als die der accijnzen en van den vrijen handel niet aan vooraf vastgestelde begrippen maar aan de eischen der praktijk moeten worden getoetst.

Geheel afschaffen wil Mr. Treub de accijnzen op zeep en geslacht, vooral de eerste ter bevordering van reinheid en volksgezondheid. Daarentegen, zooals reeds vermeld, den accijns op het gedistilleerd nog meer verhoogen en eene belasting op de tabak invoeren. Of de kleine man bij den ruil veel zoude winnen? Of in het algemeen het omruilen van den éénen accijns voor den anderen eene goede financieele politiek is? Ik zou het niet durven be-
weren. De heer Treub is te schrander en te goed ingewijd in de wetenschap der belastingen om niet de kern van waarheid te be-

(*) Treub, blz. 363.

seffen, gelegen in de wel wat fatalistische leer, waarop hij zelf nu en dan zinspeelt, dat het veelal beter is om eene bestaande belasting, al is zij gebrekkig, te behouden dan eene nieuwe, die *in abstracto* aanmerkelijk beter is, daarvoor in de plaats te stellen, omdat de maatschappelijke toestanden zich naar de eerstbedoelde hebben geplooid en gevormd. Bestendiging van sinds lang geheven accijnzen op eerste levensbehoeften wordt door de arbeidende klasse veel minder sterk gevoeld dan invoering van nieuwe, — erkent de schrijver op blz. 147. Deze leer geldt vooral voor verbruiksbelastingen. Loonen en levenswijze hebben zich naar de bestaande belastingen geregeld, de nadeelen daarvan worden niet meer gevoeld. De voordeelen der afschaffing van een accijns komen in den eersten tijd alleen den producenten ten goede. De lasten van den nieuwen accijns daarentegen drukken, — wanneer toevallige omstandigheden het aanbod niet ter zelfder tijd vermeederen, — eensklaps met hun vol gewicht op de consumenten, die eerst na vele jaren de economische verhoudingen zich naar die nieuwe lasten zien wijzigen. Ja zelfs is het onzeker of elke afschaffing van een accijns op levensmiddelen zal blijken een duurzame weldaad voor de maatschappij te zijn. Wanneer een man zóó radicaal als Stuart Mill meent dat de gevolgen van zoodanigen maatregel zich veelal zullen openbaren in talrijker en op jeugdiger leeftijd gesloten huwelijken of in het grooter aantal kinderen, die in een huwelijk worden verwekt, en die volwassen zijnde door hunne mededinging de loonen waarschijnlijk in volle verhouding van de goedkoopere levensmiddelen zullen drukken — dan ligt hierin toch minstens eene aansporing om met afschaffing van verbruiksbelastingen voorzichtig te zijn. En als hij er bijvoegt (*) „ik kan daarom niet zoo bijzonder veel waarde hechten aan de afschaffing der graanrechten alleen uit het oogpunt der arbeidersbelangen beschouwd” — dan mogen wij ons nog wel tweemaal bedenken alvorens meê te gaan met hen die, juist ter wille der arbeidersbelangen, een groot deel van ons accijns-stelsel met één pennestreek wenschen te vernietigen.

Tot het beste gedeelte van Mr. Treub's werk behoort hetgeen over de vermogensbelastingen en de inrichting eener inkomstenbelasting wordt gezegd. Wij vinden hier een inderdaad ernstige poging om deze moeilijke zaken op streng wetenschappelijke grondslagen op te trekken. En tevens een bewijs hoever de meeste

(*) Mill, Staathuishoudkunde I, Hoofdstuk XI, § 2.

onzer gemeentelijke inkomstenbelastingen nog van eene stelselmatige regeling verwijderd zijn.

Bij de bespreking der grondslagen ontwikkelt de schrijver zeer belangrijke beschouwingen over de noodzakelijkheid van progressie, over de klassificatie en de berekening van den belastingvoet. Ook over de wijze waarop de aftrek voor kinderen moet worden geregeld. Maar heeft hij wel genoegzaam rekening gehouden met de gronden waarop men bijv. te Amsterdam de remissie wegens kinderen heeft gemeend geheel te moeten laten vallen? En met de vraag in hoever de geldelijke verdiensten van kinderen kunnen gerekend worden tot het inkomen van het gezinshoofd te behooren — b. v. voor de helft of voor een ander deel? — eene groote zwaarigheid in fabrieksplaatsen. Is het voorts rationeel om dat deel van inkomen of vertering dat geacht wordt ter bevrediging van levensbehoeften noodig te zijn van *elken aanslag* af te trekken, zooals in Haarlem en andere plaatsen geschiedt? Ziedaar enkele vragen die mij voorkomen niet of niet volkomen duidelijk te zijn beantwoord.

Er is tegen eene effectenbelasting of, zooals de schrijver het noemt, reële belasting van het roerend goed, één groot praktisch bezwaar. Hoe zal men letten op de belangen der buitenlandsche crediteuren als men, wat de eenig mogelijke weg is, de belasting, bij de uitbetaling der rente van de Staatsschulden afhoudt? Ik geloof niet, dat er een middel op is te vinden en in Engeland en Italië en andere Staten wordt dan ook van de belasting op de rente der binnenlandsche effecten geene vrijstelling aan vreemde houders toegestaan (*). Dit is natuurlijk onbillijk en eene verkorting van de rechten der buitenlandsche crediteuren, maar er is niet veel aan te doen. Nu zegt de heer Treub wel dat het grootste deel onzer Staatsschuld in handen van ingezetenen is, en dat men vóór de invoering der belasting gedurende een bepaalden termijn inwisseling der bewijzen van Staatsschuld tegen een bij de wet vast te stellen koers zou kunnen toestaan. Maar bij deze opmerkingen wordt uit het oog verloren dat kort geleden onze Staat, niet zonder opofferingen, een conversie-contract met de firma de Rothschild heeft gesloten juist met de bedoeling om onze Staatsschuld tot een meer internationaal fonds te maken.

(*) De teruggave der ingehouden belasting onder „affidavit” heeft alleen plaats van buitenlandsche houders der coupons van niet-Engelsche doch in Engeland betaalbaar gestelde stukken. Ook dit middel leidt dikwijls tot knoerijen en ontduiking, zonder dat het mogelijk is de schuldigen te straffen.

Het zij mij nog vergund te wijzen op eene fout die hersteld moet worden, omdat zij tot verwarring zou kunnen leiden; misschien is het een drukfout. Waar op blz. 534 van de successiebelasting wordt gesproken, heet het dat de vermogens „gemiddeld telken 15 jare door overlijden van eigenaar verwisselen” Dit is ongetwijfeld eene vergissing. Wel rekende Gogel dat er om de 15 jaar een recht van de goederen in de doode hand moest worden geheven, als aequivalent, omdat daarvan noch alienatierecht onder de levenden, noch successierecht na doode ooit wordt betaald. Maar uit den aard der zaak gold dit zoowel voor overdracht onder de levenden door verkoop of schenking als voor overgang na doode. Als men nu mag aannemen — het is natuurlijk altijd eenigszins willekeurig — dat de kapitalen gemiddeld om de 15 jaar op één dezer wijzen van eigenaar verwisselen, dan zou men voor overgang bij overlijden gemiddeld 25 of 30 jaar kunnen stellen. Dit punt is niet zonder belang nu de successie met het gedistilleerd in de laatste jaren een bijzondere aantrekkelijkheid voor den Nederlandschen wetgever schijnt te hebben verkregen, en ook wanneer men, zooals in Engeland, rekening houden wil met den tijd gedurende welken de erfgenaam waarschijnlijk van het erfdeel genot zal hebben of een lager recht wil toestaan voor kapitalen die binnen den normalen tijd herhaaldelijk met successierecht bezwaard worden en dus te snel afbrokkelen. Het is toch niet billijk om iemand die op zeer gevorderden leeftijd in het bezit van een kapitaal komt, te laten betalen alsof hij dat kapitaal 25 à 30 jaren zal bezitten. Daarom berekent men in Engeland de „life interest”, hetgeen ook in verband staat met de vele aldaar voorkomende vruchtgebruiken en fideïcommissen, waardoor echter het successierecht zeer ingewikkeld wordt. Ook voor de bepaling van het alhier bestaande supplementair overgangsrecht van roerend goed (effecten) (*) bij overlijden, dat thans, sedert de wet van 31 Dec. 1885 (St. n° 263), 2 pCt. bedraagt, komt die gemiddelde termijn in aanmerking. Bij een normalen rentevoet van 4 pCt. toch staat een heffing van 2 pCt. van het kapitaal, gemiddeld om de 25 jaar geheven, gelijk met eene jaarlijksche extra-belasting van 2 pCt. van het inkomen uit effecten genoten. Zij die altijd roepen om eene effectenbelasting vergeten dan ook gewoonlijk dat door dit overgangsrecht reeds eene vrij hooge extra-belasting van de effecten wordt gevraagd!

(*) Van onroerend goed wordt het alleen gegeven bij erfenis door niet-ingezetenen des Rijks.

In Engeland stelt men zich op hetzelfde standpunt. Daar beschouwt men de successiebelasting als eene aanvulling der income-tax voor inkomsten voortvloeiende uit kapitaal-rente, en wel in verhouding van $2\frac{1}{2}$ pCt. per jaar. Men neemt daarbij aan dat de rente gemiddeld gelijk staat met een dertigste deel van het kapitaal (*) en dat de vermogens gemiddeld om de *dertig* jaar door erfopvolging overgaan, zoodat hetgeen bij ieder sterfgeval van het vermogen wordt geheven eene jaarlijksche income-tax van $2\frac{1}{2}$ pCt. van datzelfde vermogen vertegenwoordigt.

Al moge nu de schrijver zijn werk wat te uitgebreid hebben opgezet en al zijn sommige zijner conclusies niet voldoende gemotiveerd, dit neemt niet weg dat zijn boek eene voortreffelijke aanwinst is voor de litteratuur van ons belastingwezen. Zelfs bezit dit werk, uit een praktisch oogpunt beschouwd, op dit tijdstip voor ons bijzondere waarde. Mr. Treub toch blijkt volkomen op de hoogte ook van de buitenlandsche geschriften op dit gebied, en de loop der gebeurtenissen is zelfs in bijzonderheden, tot op de laatste jaren bijgehouden. Aan dit historisch overzicht is blijkbaar veel zorg besteed, en voor de kritiek is van de nieuwste bronnen gebruik gemaakt. Bepaaldelijk waar hij zich nabij de kern van zijn onderwerp beweegt en de ontwikkeling der provinciale en gemeentebelastingen in verband met het rijksbelastingstelsel schetst, bevat zijne studie veel wat tot betere beoordeeling van bestaande toestanden kan leiden. Het is daarom wenschelijk, dat zij de aandacht van hen die zich met dit onderwerp hebben bezig te houden, in de eerste plaats van onze wetgevers, niet ontga, en dit te meer nu er in de laatste jaren maatregelen van wetgeving zijn genomen, waardoor de toestand aanmerkelijk is gewijzigd en waarvan het gevolg zal zijn dat de vertegenwoordiging, volgens het nieuwe kiesrecht gekozen, spoedig weder voor een financieel debat zal moeten worden geplaatst. Ik stel mij voor dit in een volgend artikel nader toe te lichten.

Hengelo,

September 1887.

A. D. VAN ASSENDELFT DE CONINGH.

(*) In Engeland is, vooral voor solide beleggingen, de gewone gemiddelde rentevoet lager dan bij ons te lande.